

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет соціології
кафедра соціальних структур та соціальних відносин

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**"СТРАТЕГІЧНІ ПАРАМЕТРИ СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В УМОВАХ ВІЙНИ
(НА ПРИКЛАДІ МІЖНАРОДНИХ ПРОЄКТІВ І ПРОГРАМ)"**

Спеціальність: 054 Соціологія

Освітня програма: Соціальні технології

Освітній ступінь: магістр

Кваліфікація: магістр соціології

Авторка:

Пересунько Тетяна Олегівна,
студентка магістратури
t.peresunko@knu.ua

Наукова керівниця:

Іващенко Ольга Василівна,
кандидатка філософських наук, доцентка
olgivash@knu.ua

Магістерська робота допущена до захисту
рішенням соціальних структур та соціальних відносин

Протокол № _____ від " ____ " _____ 20__ р.

Зав. кафедри _____ проф. Мазурик О. В.

підпис

Київ 2025

Реєстрація

номер

дата

підпис лаборанта кафедри

Рекомендовано

до захисту

підпис наукового керівника

ім'я, ПРІЗВИЩЕ наукового керівника

Результат захисту

оцінка

дата захисту

Голова ЕК

підпис

ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Члени ЕК

підпис

ім'я, ПРІЗВИЩЕ

підпис

ім'я, ПРІЗВИЩЕ

підпис

ім'я, ПРІЗВИЩЕ

підпис

ім'я, ПРІЗВИЩЕ

Секретар ЕК

підпис

ім'я, ПРІЗВИЩЕ

ЗМІСТ

ЗМІСТ	3
Анотація.....	4
ВСТУП	5
Розділ 1. Теоретико-концептуальний аналіз	8
соціальних технологій у контексті ОГС	8
1.1. Моніторинг і оцінювання як інституціоналізована соціальна технологія	9
1.2. Моніторинг і оцінювання: концептуалізація через мультидисциплінарні напрацювання	13
Розділ 2. Методологічні засади дослідження соціальних технологій у ситуації воєнної нестабільності	17
2.1. МіО як ситуаційна практика: бриколаж, ризома та мережі	17
2.2. Параметри, показники та індикатори як аналітичні одиниці в умовах воєнного проєктного менеджменту	19
Розділ 3. Категоріальний аналіз понятійного апарату соціальних технологій крізь призму соціології війни	23
3.1. Мобілізація	23
3.2. Вразливість	24
3.3. Інклюзія / Виключення	26
3.4. Контроль	28
3.5. Ресурси.....	30
3.6. Соціальна солідарність	33
Розділ 4. Кабінетне дослідження застосування соціальних технологій у системах МіО	38
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТКИ	52

Анотація. Ця магістерська робота присвячена аналізу стратегічних параметрів соціальних технологій у воєнному контексті на прикладі міжнародних проєктів і програм, що реалізуються в Україні. Через призму критичної соціології, зокрема концептів моніторингу й оцінювання (МіО), розглянуто, як індикаторна мова перетворюється на інструмент соціального конструювання знання, легітимації інтервенцій і відображення структурної влади. Методологія дослідження спирається на якісний контент-аналіз логфреймів і показників програм, що діють у кризовому середовищі. Робота поєднує класичні та сучасні соціологічні підходи – від Фуко до Латура – з практичним досвідом, реконструюючи нові форми етичного, політичного та технічного впливу в умовах війни.

Ключові слова: *соціальні технології, моніторинг і оцінювання, війна, ОГС*

Annotation. This master's thesis explores the strategic parameters of social technologies in wartime conditions, focusing on international aid projects in Ukraine. Drawing on critical sociological theory – including concepts such as monitoring and evaluation (M&E) – the study demonstrates how indicators become instruments for constructing knowledge, legitimizing interventions, and encoding structures of power. Using qualitative content analysis of project frameworks, the work combines classical and post-structuralist approaches, from Foucault to Latour, while grounding the analysis in lived experience. The research reconstructs the ethical, political, and technical dimensions of reactive and proactive responses under crisis.

Key words: *social technologies, monitoring and evaluation, war, CSOs*

ВСТУП

Як значуща суспільноруйнівна (втім, і суспільнотворча) криза, війна не лише випробовує на міцність інститути й структури, а й продукує нові епістемології – способи пізнання й організації соціального світу. У цій площині соціологія у власній ролі рефлексивної науки про суспільне буття покликана не лише осмислювати динаміку перетворень, а й інструменталізувати соціальну уяву, трансформуючи її у практики дії. Саме в такому розумінні соціальні технології (СТ) постають як критично важливий концепт сучасного соціального мислення – не нівельований до прикладного інструментарію, а осмислений як структурно опосередкований механізм переформатування соціальної реальності відповідно до заданих цілей, цінностей і нормативних уявлень.

У цьому контексті особливої уваги заслуговують теоретичні та практичні напрацювання українських дослідниць та дослідників, зокрема О. В. Мазурика, який наполягає на розгляді соціальних технологій як засобів легітимації управлінського впливу та соціального конструювання в умовах трансформаційної нестабільності. Згідно з підходами, що продукуються в рамках Української асоціації оцінювання, процедура моніторингу й оцінювання соціальних програм є не лише технічною чи аналітичною операцією, а – що суттєво – інституціоналізованою практикою репрезентації результативності, ефективності та соціальної справедливості. Відтак моніторинг і оцінювання (MiO), у ширшому позначенні – аббревіатура MEAL (*Monitoring, Evaluation, Accountability and Learning / Моніторинг, Оцінювання, Підзвітність і Навчання*), постає як соціальна технологія, що виконує як інструментальну, так і нормативну функцію, впорядковуючи уявлення про цінність і вплив соціального втручання.

Повномасштабна війна Росії проти України спричинила не лише катастрофічні руйнації в гуманітарному й соціальному вимірах, але й ініціювала глибокі інституційні зміни. У цій новій соціальній онтології, що

формується в умовах війни, соціальні технології функціонують як механізми адаптації, як засоби структурної підтримки стійкості та як інструменти стратегічного управління соціальними ризиками. Особливо помітно це в діяльності організацій громадянського суспільства, залучених до реалізації міжнародних програм, спрямованих на підтримку родин зниклих безвісти та військовополонених. Саме тут процедура оцінювання постає як арена боротьби за символічний капітал результативності, політичної чутливості й етичної відповідальності.

Об'єктом дослідження виступають соціальні трансформації в українському суспільстві, спричинені воєнними діями, а *предметом* – соціальні технології як теоретичний конструкт в контексті діяльності ОГС під час війни. Особлива увага приділяється стратегічним параметрам застосування таких технологій у міжнародних програмах допомоги, що функціонують на перетині безпекової, правозахисної та соціальної сфер. У цій роботі кожен розділ присвячений виконанню завдань:

Розділ 1

- Проаналізувати застосування соціальних технологій як МіО у проєктному середовищі організацій громадянського суспільства, що діють в умовах війни в Україні
- Провести огляд і критичний аналіз мультидисциплінарних напрацювань з теорії соціальних технологій у контексті МіО

Розділ 2

- Обґрунтувати методологічну базу дослідження соціальних технологій як МіО міжнародних проєктів і програм у контексті війни

Розділ 3

- Здійснити теоретичний аналіз категорійного апарату соціології війни в контексті соціальних технологій

Розділ 4

- Перевірити розроблені концептуальні підходи до соціальних технологій в умовах війни

Водночас дана робота не є абстрактним напрацюванням з термінологічного моделювання. Вона ґрунтується на тривалому особистому зануренні в практики моніторингу й оцінювання, які з часом трансформувалися для авторки з операційного досвіду у форму соціального мислення – мислення, що здатне бачити в процедурному нормативі – політичну економію знання, у показниках – соціально сконструйовані режими правди / істини, а в оцінюванні – форму турботи про справедливість. Таким чином, ця праця є не лише академічною рефлексією над заданим колом понять, а й спробою теоретично відрефлексувати й критично артикулювати власну аналітичну позицію.

Розділ 1. Теоретико-концептуальний аналіз соціальних технологій у контексті ОГС

Соціологічна наука постійно перебуває у процесі концептуального й інструментального оновлення, пропонуючи суспільству нові засоби його саморефлексії, аналізу та трансформації. Одним із таких засобів є соціальні технології – науково обґрунтовані практичні інструменти, які забезпечують планомірну зміну соціальної реальності відповідно до певних цілей і цінностей. Вони можуть бути застосовані як у сфері державного управління, так і в діяльності громадських, благодійних та підприємницьких структур.

Визначення показників ефективності в межах моніторингу й оцінювання соціальних програм є не лише процедурною операцією, а й реалізацією певної соціальної технології – тобто нормативно закріпленої та інституціоналізованої форми впливу на уявлення про результативність, справедливість і соціальний вплив. У цій роботі МіО розглядаються не лише як технічні чи процедурні етапи реалізації соціальних програм, а як соціально сконструйовані інструменти, що впливають на норми та уявлення про результативність, етичність і легітимність інтервенцій. Як вказує Мішель Фуко, технології влади формують "режими істини" [Foucault, 1980], тож і в межах гуманітарних чи правозахисних проєктів МіО формує рамку, в якій визначається, що вважається "успішною" або "ефективною" роботою.

Залучаючи понятійний апарат теорії соціальних технологій, а також спираючись на напрацювання соціології війни та критичної парадигми глобального розвитку, ця робота пропонує аналітичну рамку, в якій МіО в умовах війни розглядається як стратегічна соціальна технологія. Мета дослідження полягає в теоретичному осмисленні соціальних технологій моніторингу й оцінювання у воєнний період як механізмів адаптації, мобілізації й відтворення соціальної стійкості.

1.1. Моніторинг і оцінювання як інституціоналізована соціальна технологія

У сучасному проєктному середовищі, особливо в гуманітарному та правозахисному секторах, моніторинг і оцінювання виступають не лише як інструменти контролю або вдосконалення діяльності, а як соціальні технології, які формують уявлення про ефективність, легітимність і соціальну цінність втручань. Ці уявлення є результатом боротьби за символічний капітал [Bourdieu, 1986], де конкуренція між актор(к)ами відбувається не лише за ресурси, а й за визнання "успішності" й етичної правомірності дій.

Згідно з підходами OECD/DAC, оцінювання визначається як "систематичне й об'єктивне вивчення поточних або завершених програм, що оцінює їхній дизайн, реалізацію, результати та наслідки" [OECD, 2010]. У рамках цієї парадигми було розроблено п'ять основних критеріїв оцінювання (relevance, effectiveness, efficiency, impact, sustainability), які у 2019 році були переглянуті з урахуванням змін у глобальному середовищі [OECD DAC, 2019]. Ці критерії сьогодні задають нормативні рамки того, як "правильно" оцінювати соціальне втручання.

У цьому контексті кожен критерій може розглядатися як регулятивний конструкт, що впливає на політичну економію знання [Foucault, 1980] у сфері гуманітарної діяльності. Наприклад:

- Effectiveness (результативність) передбачає досягнення запланованих результатів, однак у кризовому контексті війни це поняття набуває нового сенсу, оскільки очікувані результати часто формуються в умовах непередбачуваності й ризику. Відповідно, "ефективність" є не лише емпіричним фактом, а продуктом дискурсивного конструювання.
- Impact (вплив) є одним із найскладніших для вимірювання критеріїв, оскільки включає як безпосередні, так і довготривалі наслідки соціальних програм. У випадку роботи з родинами зниклих безвісти

цей вплив може бути як матеріальним (доступ до послуг, компенсацій), так і символічним (визнання, інституційна підтримка гідності та пам'яті).

Ключовим моментом є те, що показники ефективності не є нейтральними, а навпаки – інституалізують певні уявлення про те, що вважається успішним, легітимним і справедливим [Shore & Wright, 1997]. Визначення ключових індикаторів у МіО перетворюється на нормативний акт, у межах якого формуються рамки для прийняття рішень, стратегічного планування та підзвітності. Як зазначають дослідники [K. Jacobsson, 2012], політика оцінювання часто виконує функцію "soft governance", у якій влада здійснюється через стандарти, індикатори й порівняння.

У межах діяльності організацій громадянського суспільства, що працюють із родинами зниклих безвісти та військовополонених, МіО також виконує терапевтичну функцію – сприяє символічному визнанню втрати, дозволяє формалізувати процеси підтримки й водночас виступає механізмом інституційної пам'яті. У цьому сенсі оцінювання може слугувати не лише інструментом звітності, а й формою турботи про суспільну справедливість, на кшталт того, як це пропонує Е. Накано Гленн у концепті "суспільства турботи" [Glenn, 2010].

З огляду на викладене, МіО варто розглядати не лише як набір технічних процедур, а як повноцінну соціальну технологію, яка бере участь у створенні нового типу соціального порядку – порядку, побудованого на показниках, порівняннях, шкалах оцінювання та стандартах дії. Її інституціоналізація полягає в тому, що вона інтегрується у всі етапи реалізації соціальних, гуманітарних та правозахисних програм – від дизайну до завершення – і задає епістемологічні умови для формування уявлень про цінність і доцільність втручань. Соціальна технологія МіО не просто відображає світ, а сприяє його конструюванню за допомогою критеріїв, індикаторів, показників і механізмів верифікації.

Одним із ключових ефектів функціонування МіО як соціальної технології є дисциплінування суб'єктів – як виконавців програм, так і бенефіціарів. Це дисциплінування проявляється у прагненні організацій структурувати свою діяльність у відповідності до логіки логфреймів і логіки очікуваних результатів. Проекти починають проектувати себе так, щоб відповідати заздалегідь визначеним формам оцінки, а це, своєю чергою, обмежує або спрямовує можливі типи інтервенції. Таким чином, МіО діє як технологія *нормативного упорядкування*.

Водночас, соціальна природа МіО виявляється й у тому, що ця технологія формує певний тип "соціального знання". Це знання має гібридну природу: воно одночасно є технічним (процедури, індикатори, верифікація даних) і символічним (визнання, моральна правомірність, публічна значущість). Наприклад, коли в індикаторній системі фіксується не лише кількість бенефіціарів, а й рівень задоволеності послугами або ступінь залучення родичів зниклих безвісти до адвокаційної діяльності, йдеться не про звичайну статистику, а про намагання сформулювати мову визнання – мову, через яку голоси вразливих груп набувають соціального звучання.

Моніторинг і оцінювання також функціонують як технологія узгодження – через індикатори та звітність між собою взаємодіють донори, державні структури, місцеві організації, міжнародні інституції, громади. У цьому сенсі МіО виступає у ролі спільної граматики, що дозволяє різним акторам домовлятися про цілі, методи, очікування. Така уніфікована "мова програмування" інтервенцій забезпечує злагодженість системи допомоги, але водночас може відтворювати структурну нерівність – коли місцеві організації змушені адаптуватися до донорської логіки замість просування локально релевантних стратегій.

У воєнному контексті, як показало емпіричне дослідження, представлене у Розділі 4 роботи, МіО трансформується в політико-моральний інструмент, який фіксує не лише досягнення цілей, а й наявність або відсутність державного реагування на травму, втрату, насильство. Наприклад, вивчення показників, пов'язаних із підтримкою родин зниклих безвісти, засвідчує, що індикаторна мова стає носієм нових форм соціального досвіду: невизначеної втрати, солідарності, пам'яті. Індикатори тут – це не лише про ефективність, а й про відновлення довіри, створення суспільних зобов'язань, формалізацію моральної відповідальності. Саме тому такі показники мають бути розглянуті як частина ширшої соціотехнологічної матриці, що репрезентує процеси легітимації дії.

Ще соціальна технологія МіО виконує роль своєрідного "транслятора" глобальних норм на локальний ґрунт. У цьому процесі універсальні критерії (як-от *relevance* чи *sustainability*) інтерпретуються в конкретних ситуаціях, адаптуючись до контексту війни, втрат, переміщень, нестабільності. Проте така адаптація ніколи не є нейтральною: вона завжди передбачає зіткнення цінностей, пріоритетів, смислів. У цьому контексті виникає потреба у критичному аналізі того, як саме ці критерії реалізуються, що вони приховують і кого виключають. Нарешті, важливою рисою МіО як соціальної технології є її рефлексивний потенціал. Саме в межах процедур оцінювання виникає можливість критичного аналізу власної дії, корекції курсу, переосмислення цілей. У гуманітарному полі це особливо важливо, адже кожна інтервенція – це не лише відповідь на потребу, а й форма впливу, що може бути як корисною, так і репресивною.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що моніторинг і оцінювання є не просто формалізованою процедурою контролю, а повноцінною соціальною технологією, яка виконує когнітивні, нормативні, етичні та інституційні функції. Її аналіз як соціального феномена дозволяє вийти за межі технократичного підходу й осмислити, яким чином через механізми оцінки

продукується не лише звітність, а й нова соціальна реальність — з новими формами впливу, легітимації та відповідальності. У цьому сенсі дослідження МіО як соціальної технології є ключовим для розуміння того, як в умовах війни організовується соціальна дія, як конструюється знання про потреби й досягнення, і яким чином відбувається моральне й політичне структурування сфери допомоги.

1.2. Моніторинг і оцінювання: концептуалізація через мультидисциплінарні напрацювання

Концептуалізація МіО як соціальної технології дозволяє включити його до ширшого аналізу інструментального раціоналізму, характерного для неоліберального управління [Rose, 1999], водночас наголошуючи на можливості критичного підриву цих механізмів зсередини – через етичну рефлексію, контрнаративи та мобілізацію соціальної уяви [Wright, 2010]. У сучасному полі соціального управління моніторинг і оцінювання не є нейтральними або суто процедурними практиками. Навпаки, їх слід розглядати як соціальні технології – формалізовані, інституціоналізовані та нормативно навантажені інструменти, що здійснюють владу через вироблення знання [Foucault, 1980]. Типологія підходів до МіО, запропонована вище, вказує на те, що процес оцінювання виконує значно ширшу функцію, ніж просто вимірювання ефективності: він формує уявлення про те, що є допустимим, успішним, легітимним втручанням у соціальне поле. Це знання не є універсальним: воно сконструйоване через домінуючі нормативні рамки. Наприклад, критерії ефективності, які пропонує Комітет з розвитку ОЕСР сьогодні функціонують як де-факто глобальний стандарт у донорських політиках [OECD, 2019]. Вони задають канонізоване розуміння таких понять, як "релевантність", "ефективність", "стійкість" або "вплив", які автоматично імпортуються в локальні контексти проектної діяльності. Ці критерії передбачають ієрархію цінностей і суб'єктів: донори – як джерело легітимності; виконавці – як інструменти

реалізації; бенефіціари – як об'єкти інтервенції. Таким чином, МіО стає полем реалізації влади, де знання – це не просто результат, а засіб нормування.

Щоб надати повнішого значення моніторингу й оцінюванню як соціальній технології, доцільно розгорнути його концептуалізацію на перетині кількох наукових дисциплін – соціології, політології, менеджменту, критичної теорії, а також антропології розвитку. Такий мультидисциплінарний підхід дозволяє виявити гетерогенну природу МіО як феномена, що не зводиться до інструментального набору процедур, а водночас є і регуляторною практикою, і політикою смислів, і технологією дисципліни.

З точки зору соціології організацій, моніторинг і оцінювання – це частина загального переходу до культури соціального аудиту, яка пронизує державне управління, міжнародне партнерство та громадський сектор. У цій культурі вимірюваність, доказовість і підзвітність виступають як індикатори легітимності, що витісняють інші форми соціальної цінності – наприклад, моральну відповідальність, емпатію чи спільну турботу. Це означає, що механізми МіО, які видаються технічними, насправді формують нормативну рамку дії: лише те, що підлягає оцінці, вважається «реальним» або «успішним».

Політологічні підходи, зокрема в межах досліджень глобального управління, розглядають МіО як форму *soft governance*, що здійснюється через індикатори, рейтинги та рамки стандартів. Цей тип врядування не потребує прямого контролю, бо влада реалізується через нормативні структури знання – за допомогою "стандартної мови успіху", яка визначає, які цілі варті досягнення і які засоби є допустимими. У цьому сенсі МіО діє як інфраструктура впливу: через поширення певних уявлень про прогрес, стабільність, сталий розвиток і прозорість.

У менеджменті моніторинг і оцінювання зазвичай концептуалізуються через призму теорій управління результатами (results-based management, RBM) та управління за логікою впливу (impact-oriented governance). Ці підходи передбачають жорстку логіку причинно-наслідкових зв'язків між активністю проєкту, його результатами й впливом, що зазвичай відображається у формі логічної матриці (логфрейму). Однак у воєнному середовищі така жорстка причинна логіка може призводити до редукції складної соціальної реальності — зокрема, до витіснення неформалізованих результатів, таких як психологічна підтримка, відновлення гідності чи зростання солідарності.

Критична теорія, передусім у працях Фуко, підкреслює, що практики оцінювання – це не лише інструменти, а й режими влади, які через процедури знання й нормування впорядковують соціальний простір [Foucault, 1991]. У цьому сенсі МіО – це форма «урядування через знання», де влада проявляється в тому, що саме піддається вимірюванню, які цілі вважаються доцільними, а які – ні.

Водночас феміністичні підходи до моніторингу й оцінювання підкреслюють, що стандартизовані критерії часто ігнорують досвід маргіналізованих груп, відтворюють гендерну асиметрію або виключають контекстні етичні дилеми [Podems, 2019]. З їхньої точки зору, оцінювання має включати не лише технічні метрики, а й голоси тих, хто зазвичай не бере участі в прийнятті рішень, – родини зниклих, жінки, що пережили насильство, особи з інвалідністю. Такий підхід наближає МіО до критичної епістемології, яка визнає неповноту та політичність будь-якої спроби "об'єктивного" вимірювання.

Не менш важливими є й антропологічні дослідження розвитку, які акцентують увагу на тому, як оцінювання створює ефект "індикаторного реалізму" – тобто ситуації, коли числові показники починають сприйматися як єдино легітимна реальність [Merry, 2011]. У межах гуманітарної дії це

означає, що складні соціальні процеси (зцілення, відновлення, інтеграція) редукуються до уніфікованих метрик, які легко звітуються, але важко інтерпретуються. Таким чином, антропологія вказує на небезпеку втрати сенсу – коли звітність витісняє реальну етичну залученість.

Застосування цих критеріїв у воєнному контексті України несе низку викликів. Війна створює умови радикальної непередбачуваності, де традиційна логіка "ex post" оцінювання (вимірювання результатів заздалегідь визначених логік) не лише ризикує втратити сенс, але й може продукувати вторинну шкоду – наприклад, нав'язуючи ОГС звітність за критеріями, які не співвідносяться з етичними викликами або соціальними ризиками на місцях. Саме тому в таких контекстах особливо важливо звертатися до рефлексивного управління [Schön, 1983; Eyben et al., 2015], що передбачає не лише адаптацію проєктів до зворотного зв'язку, а й критику самих норм оцінювання як частини практики влади.

Розділ 2. Методологічні засади дослідження соціальних технологій у ситуації воєнної нестабільності

На відміну від нормативного трактування моніторингу й оцінювання як набору технічних інструментів, цей розділ зосереджується на аналізі методологічних рамок дослідження соціальних технологій у контексті війни. Як уже було показано у попередньому розділі, соціальні технології, що застосовуються в практиках МіО, не є нейтральними ані в концептуальному, ані в етичному сенсі.

У цьому розділі акцент зміщується з нормативно-аналітичного опису до критичної рефлексії щодо того, яким чином ці технології опрацьовуються, трансформуються та імпровізуються на рівні повсякденної організаційної практики у воєнних умовах. Метою виступає обґрунтування методологічної бази дослідження соціальних технологій як форм МіО, що функціонують у режимах нестабільності, інституційної фрагментації та політичної надзвичайності, притаманних сучасній Україні під час повномасштабної війни.

2.1. МіО як ситуаційна практика: бриколаж, ризома та мережі

Важливим для авторки є осмислення МіО як контекстуально залежної соціальної технології, яка в умовах воєнної нестабільності не може бути зведена до уніфікованої логіки стандартів чи технічних рішень. Як і в першому розділі, де було визначено нормативну роль МіО, тут йдеться про концептуалізацію МіО як динамічної практики, що формується в умовах фрагментованих знань, асиметрій влади та обмежених ресурсів. У цьому контексті ключовими стають концепти бриколажу, ризоми та акторно-мережевого підходу, які дозволяють осмислити гібридність і адаптивність практик МіО.

Поняття бриколажу, запозичене з антропології Клода Леві-Строса [Lévi-Strauss, 1966], у соціології використовується для опису ситуацій, коли

рішення формуються не на основі наперед визначених процедур, а шляхом імпровізованого поєднання доступних ресурсів і знань. У практиках МіО під час війни бриколаж є не виявом некомпетентності, а радше проявом стратегічного мислення в умовах радикальної непевності.

Типовий приклад бриколажного МіО – формування цільових показників "у польових умовах". Як показує досвід локальних ОГС, що працюють у прифронтових регіонах, ці показники часто формуються з урахуванням низки параметрів: спроможності команди, логістичних умов, очікувань донора та етичних обмежень. Результати такого оцінювання можуть виглядати "об'єктивними" на рівні звітності, але вони є складним результатом соціального узгодження, що не піддається повній стандартизації.

У цьому зв'язку важливо звернутися до концепту ризому, запропонованого Ж. Делезом і Ф. Гватарі [Deleuze & Guattari, 1987]. Ризома не має центру, початку чи ієрархії; її структура – це множинність і гетерогенність. Перекладене у сферу МіО, ризоматичне мислення дозволяє осмислити оцінювання як нелінійний, децентралізований процес, що формується на перетині локальних знань, цифрових інструментів, політичних очікувань і людських стосунків. Саме така логіка проявляється у практиках гнучкої адаптації логфреймів і створення альтернативних критеріїв успіху.

Доповненням до цієї рамки є акторно-мережева теорія (ANT), розроблена Б. Латуром, М. Каллоном і Дж. Лоу. ANT заперечує поділ на структурні умови й індивідуальні дії, пропонуючи розглядати всі елементи – людей, індикатори, електронні таблиці, донорські звіти – як акторів, що мають агентність [Latour, 2005]. Згідно з цим підходом, формування індикаторів – це не лише етап планування, а форма політичної та матеріальної взаємодії між агентами, які утворюють тимчасову стабільність у формі "об'єктивного критерію".

Таким чином, у воєнних умовах МіО слід розуміти як ризоматичний та бриколажний процес, що передбачає постійну конфігурацію знань, ресурсів і норм. Такий підхід дозволяє не лише краще відображати реальність, а й підтримувати адаптивність та етичну рефлексивність у ситуаціях високої нестабільності.

2.2. Параметри, показники та індикатори як аналітичні одиниці в умовах воєнного проєктного менеджменту

Як було зазначено вище, соціальні технології МіО не зводяться до операційних інструментів, але на рівні емпіричного аналізу вони вимагають ясного окреслення одиниць аналізу. У цьому підрозділі запропоновано розмежування між параметром, показником і індикатором як трьома рівнями операціоналізації стратегічних цілей у межах програмного МіО в умовах війни.

Параметр – це найзагальніший рівень аналітичного аналізу, що визначає логіку і вектор дії соціальної технології. Наприклад, параметр "адаптація до воєнного ризику" може бути втілений у програмі підтримки переміщених осіб через різні типи втручань: від надання житла до психологічної підтримки. Параметри задають концептуальне поле, в межах якого діють технології втручання.

До речі, аналізуючи еволюцію стратегічних параметрів, закладених у рамкові документи міжнародних програм допомоги, можна простежити структурний зсув у концептуалізації самого поняття "допомога". Якщо упродовж тривалого періоду гуманітарна парадигма слугувала базовим архітектурним фреймом для планування інтервенцій соціального спрямування, то сьогодні вона дедалі частіше постає як недостатня для вираження складності соціальної дії в умовах затяжної війни. На зміну їй приходять багаторівнева логіка стійкості, відновлення, безпеки та трансформації, яка зміщує фокус з локальних оперативних заходів на

довготривалі параметри структурного оновлення. Це означає, що гуманітарна допомога, хоч і залишається необхідною передумовою, вже не формує основного аналітичного горизонту – її параметри поступаються місцем системним цілям, що охоплюють політики інтегрованої безпеки, соціальної інфраструктури, інституційної реінженерії.

У цьому контексті *параметри програм = стратегічні орієнтири*, що визначають ієрархію цілей, цінностей та очікуваних ефектів, трансформуються від "мінімізації соціальної проблеми" до "розбудови спроможності до дії". Саме в цих параметрах дедалі чіткіше артикулюється зміна епістемології реагування: війна мислиться не як ексцес, що вимагає екстреного реагування, а як нова норма, яка потребує тривалого, багатовекторного планування з фокусом на адаптацію та реконфігурацію соціальних систем. Параметри, що раніше були зосереджені на забезпеченні доступу до базових благ, дедалі частіше формулюються мовою безпеки, стійкості, інклюзивності, деліберації та розвитку локального потенціалу. Зокрема, параметри безпеки: гуманітарне розмінування, протидія гендерно зумовленому насильству, запобігання торгівлі людьми – стають інтегральними системними орієнтирами. Вони передбачають не лише реагування на ризики, а й зміну самої архітекtonіки соціального простору: через зміцнення правового захисту, децентралізовану інституційну мережу, стали інфраструктуру безпеки в громадах. Параметри такого типу вже не оперують мовою вразливості й дефіциту, а натомість вибудовують логіку дії навколо самозарадності, спроможності, агентності й політичної суб'єктності.

Це також означає переформатування самого статусу міжнародної допомоги – з тимчасового "мосту" між катастрофою і стабільністю до структурного інструменту розвитку, що функціонує в умовах крайньої прекарності. Донорські організації дедалі рідше мислять допомогу як "кінцеву точку" втручання. Навпаки, параметри сучасних програм усе

частіше мають відкриту, процесуальну структуру: у фокусі не завершене вирішення проблеми, а підтримка перехідних режимів дії, які дозволяють суспільству відтворювати себе в нових обставинах.

Тож якщо гуманітарна допомога розглядає технології як інструмент доставки й обліку, то параметри стійкості, безпеки й розвитку інтерпретують їх як політичні практики: засоби легітимації рішень, побудови довіри, структурування майбутнього. Така логіка розширює горизонти дії і радикалізує уявлення про роль соціального знання: воно більше не просто діагностує дійсність, а проєктує форми її реорганізації. Ми спостерігаємо *етапну зміну* – від гуманітарної логіки реагування до параметризованої архітектури довготривалої трансформації. Це не означає повну втрату значення гуманітарної допомоги, але свідчить про її перепозиціювання в межах ширших політик майбутнього, де допомога вже не є ціллю, а лише стартовою умовою стійких змін.

Повернемось до безпосередньої теми підрозділу. Після макрорівневого параметра логічно виникає середньорівневий показник – конкретизоване вираження параметра, яке відповідає на питання: яким чином ми будемо вимірювати ефективність у межах заданої логіки? Наприклад, якщо параметр – "соціальна інтеграція ВПО", то показником може бути "рівень участі у місцевих ініціативах" або "відчуття приналежності до громади".

Індикатор – це найвужча одиниця, що має чітке числове або якісне значення. Наприклад, "80% ВПО взяли участь у місцевому заході протягом останніх 3 місяців". Індикатори часто функціонують як репрезентації ефективності, що дозволяють системам управління ухвалювати рішення. У контексті війни саме індикатори найчастіше стають полем боротьби: що вимірювати? як рахувати? чия правда вважається об'єктивною? – це не технічні, а *політичні питання*, що вимагають соціологічної рефлексії. Як свідчить практика, у багатьох ОГС індикатори стають місцем переговорів

між донорськими очікуваннями, логікою безпеки, внутрішніми переконаннями команд і можливостями реалізації.

Отже, можемо стверджувати, що в умовах війни і кризи не існує "чистих" чи універсальних індикаторів. Усі вони – продукт компромісу, адаптації й етичного вибору. Саме тому методологія дослідження МіО вимагає врахування не лише змісту індикаторів, а й процесу їхнього формування, який відображає глибші соціальні структури, ієрархії та уявлення про справедливість.

Розділ 3. Категоріальний аналіз понятійного апарату соціальних технологій крізь призму соціології війни

Війна як соціальний феномен радикально трансформує суспільні процеси і вимагає переосмислення ключових категорій соціальних технологій. Для здійснення теоретичного аналізу категорійного апарату соціології війни в контексті СТ нижче розглянуто шість базових, на думку авторки, категорій: мобілізація, вразливість, інклюзія/виключення, контроль, ресурси та соціальна солідарність. Для кожної категорії розкрито її соціологічний зміст (спираючись на класичні та сучасні теорії) та показано, як вона проявляється у воєнних умовах і впливає на дизайн соціальних технологій (зокрема, на систему показників та індикаторів, проаналізованих у попередньому розділі). Результатом аналізу стала *Таблиця категорій понятійного апарату СТ й соціології війни*, відображена у Додатку Б.

3.1. Мобілізація

Поняття мобілізації в соціології означає організоване залучення ресурсів і людей для досягнення колективних цілей. У функціоналістському підході (за Т. Парсонсом) мобілізація забезпечує здатність соціальної системи до ціледосягнення – особливо в кризових ситуаціях, коли суспільство повинно згуртуватися задля спільної мети. А. Гідденс, аналізуючи формування національних держав, наголошував, що модерні держави історично виникли й зміцніли через процеси військової мобілізації та концентрації засобів насильства. Мобілізація охоплює не лише військову сферу, а й суспільну (громадянську) – наприклад, мобілізацію громадської думки, трудових ресурсів чи волонтерських рухів.

В умовах війни мобілізація набуває всеосяжного характеру: держава проводить військову мобілізацію (призов до армії, переорієнтацію економіки на воєнні потреби), а суспільство – соціальну мобілізацію. За даними досліджень, під час повномасштабної війни в Україні спостерігається одночасна мобілізація населення і громадської думки, що супроводжується

потужним волонтерським рухом та згуртуванням громадян для суспільно значущої мети. Мільйони людей долучаються до оборони, підтримки армії чи допомоги постраждалим, часто через неформальні мережі. Війна також стимулює *цифрову мобілізацію*: використання цифрових платформ для оповіщення, збору коштів, координації добровольців тощо. Зокрема, український досвід продемонстрував інновації від "Армії дронів" до систем цифрової мобілізації населення через застосунки і соціальні мережі. Усе це формує новий тип суспільної активності в умовах війни – масову участь різних верств у спільних зусиллях.

Категорія мобілізації безпосередньо впливає на дизайн соціальних технологій управління і комунікації. По перше, виникає потреба у технологіях швидкого згуртування та координації великих груп людей: системах оповіщення, платформах для організації волонтерів, краудфандингових сервісах тощо. По друге, для оцінки ефективності соціальних технологій вводяться показники мобілізації – рівень залучення населення, кількість добровольців, обсяг зібраних ресурсів на спільні потреби. Як було розкрито у попередньому розділі, індикатори участі та активності громадян є ключовими для вимірювання результативності соціальних проєктів у воєнний час. Прикладом може бути частка населення, залучена до локальних самоорганізованих ініціатив (територіальна оборона, гуманітарна допомога) або обсяг фінансування, акумульованого через суспільні збори на оборону. Таким чином, соціальні технології війни проєктуються так, щоб максимізувати мобілізаційний ефект – забезпечити швидку консолідацію індивідів і ресурсів для подолання суспільної загрози.

3.2. Вразливість

Категорія вразливості описує схильність окремих осіб, груп чи систем зазнавати негативних наслідків під впливом зовнішніх чинників. У соціології ризику (за У. Беком) поняття вразливості пов'язане з нерівномірним розподілом ризиків у сучасному суспільстві: бідні та маргіналізовані верстви

є більш уразливими до небезпек, тоді як заможні мають більше захисту. У. Бек підкреслював, що в умовах "суспільства ризиків" глобальні загрози (техногенні аварії, тероризм, війни) стають всеохопними, але ступінь шкоди від них залежить від соціальної позиції – існує інтерсекційний зв'язок між бідністю, соціальною вразливістю і "акумуляванням" ризиків. Сучасні теорії також акцентують на спроможності до резистентності – протистояння загрозам; вразливість, таким чином, визначається як протилежність стійкості. Як зазначають українські дослідники, соціальна вразливість відображає стан порушення рівноваги в системі життєдіяльності населення; співвідношення вразливості та стійкості визначає самопочуття людини під впливом ризиків у соціальному середовищі. Вразливість має політичний, економічний і соціокультурний виміри – йдеться про недостатню захищеність прав, доступу до ресурсів, можливостей адаптації тощо.

Війна різко підвищує загальний рівень соціальної вразливості. Збройний конфлікт породжує нові вразливі категорії населення: внутрішньо переміщених осіб, біженців, поранених і людей з інвалідністю (внаслідок бойових дій), сім'ї загиблих, безробітних через руйнування економіки тощо. Війна загострює існуючі соціальні проблеми та нерівності і найбільше б'є по тих, хто й до конфлікту був у нестабільному становищі. Війна посилює соціальні проблеми і розломи в суспільстві, впливаючи на всі верстви населення, особливо на вразливі соціальні групи, які частіше стикаються з дискримінацією та насильством. Наприклад, люди похилого віку, особи з інвалідністю або хронічними хворобами мають підвищену вразливість під час евакуацій та обстрілів; діти зазнають психологічних травм; бідні сім'ї втрачають житло і засоби до існування. Також фіксуємо, що під час війни зріс рівень нетерпимості до деяких груп (наркозалежних, колишніх ув'язнених, ромів, ЛГБТК+). Отже, воєнний контекст одночасно продукує нові вразливості і підсилює старі.

Категорія вразливості визначає спрямованість соціальних технологій на захист і підтримку тих, хто найбільш потребує допомоги. Часто у дизайні соціальних програм під час війни закладається пріоритизація вразливих груп – політики мають включати адресну допомогу для вимушених переселенців, дітей, осіб з особливими потребами тощо. Це знаходить відображення і в індикаторах: ефективність гуманітарної політики вимірюється, наприклад, кількістю охоплених допомогою вразливих сімей або рівнем їх доступу до послуг. Також соціальні технології використовують підходи оцінки ризиків та потреб – з'являються індекси соціальної вразливості, карти уразливих категорій населення, що дозволяють виявити, де ризики найбільші. Як результат, управлінські рішення (евакуація, розподіл ресурсів, психологічна підтримка) приймаються на основі даних про ступінь вразливості тих чи інших спільнот. Як наслідок, зростає роль соціальних технологій, закладених в освітні програми, тренінги з адаптації, цифрові сервіси телемедицини для травмованих війною тощо. Наприклад, платформи обліку потреб ВПО дають змогу автоматично визначати найбільш уразливих і направляти їм допомогу першочергово. СТ у воєнний час орієнтовані на зменшення вразливості – через моніторинг ризиків, таргетовані інтервенції та розвиток стійкості на індивідуальному і спільнотному рівнях.

3.3. Інклюзія / Виключення

Категорія інклюзії/виключення є ключовою для розуміння соціальної структури суспільства у періоди кризи, зокрема у стані війни. Вона стосується не лише доступу до ресурсів, а й символічної включеності до суспільного життя. За Емілем Дюркгаймом, соціальна інтеграція – це фундаментальна умова стабільності суспільства [Durkheim, 1893: с. 240]. Високий рівень інтеграції зменшує соціальну напругу, водночас її розпад призводить до аномії.

У сучасній соціології інклюзія розглядається як багатовимірний процес забезпечення рівного доступу до інституцій, участі в прийнятті рішень і

поваги до культурного розмаїття. Протилежне явище – соціальне виключення – охоплює ситуації, коли індивіди або групи позбавлені можливостей впливати на своє життя через інституційну дискримінацію, сегрегацію чи маргіналізацію [Silver, 1994: с. 531].

У контексті війни одночасно посилюються як інклюзивні, так і виключальні механізми. З одного боку, спільна загроза стимулює зростання внутрішньої солідарності, патріотизму, ідентифікації з нацією, що підвищує рівень символічної включеності громадян до колективу. Це явище описано як "ефект згуртування в умовах екзистенційної небезпеки" [Collins, 2004: с. 252]. З іншого боку, війна часто супроводжується загостренням соціальних меж – розмежуванням між "своїми" та "чужими" яке є основою політичного [Schmitt, 1932: с. 26]. Війна актуалізує загрози для інклюзії вразливих груп – меншин, переміщених осіб, людей з інвалідністю, ЛГБТК+, які можуть бути виключеними з процесів ухвалення рішень, доступу до послуг або колективної ідентичності. Також зростає ризик обґрунтування виключення через риторику безпеки або патріотизму – коли певні групи сприймаються як нелояльні чи небезпечні.

Соціальні технології війни мають зважати на цей дуалізм: інклюзія не виникає автоматично, вона потребує активної підтримки через політики рівності, адаптацію сервісів і боротьбу з дискримінацією. Це передбачає нормативне закріплення антидискримінаційних стандартів навіть під час воєнного стану, а також розробку універсального дизайну послуг, що враховують потреби осіб з інвалідністю, культурні особливості меншин тощо [Young, 1990: с. 173].

Індикаторами ефективності інклюзивних технологій виступають частка залучених представників маргіналізованих груп до соціальних програм, рівень доступності публічних послуг, ступінь задоволеності участю в місцевому житті, поширеність відчуття прийняття і безпеки у громадах. Окремі системи можуть містити механізми виявлення "невидимих" груп, які

випадають із поля уваги – наприклад, через цифрові опитування або залучення неурядових організацій як посередників.

Отже, категорія інклюзії/виключення дозволяє проаналізувати як соціальні технології забезпечують справедливе включення всіх членів суспільства у воєнний час. Успішність таких технологій визначається тим, наскільки вони здатні пом'якшити структурні нерівності й уникнути подвійної маргіналізації – інституційної та культурної.

3.4. Контроль

Категорія контролю пов'язана з механізмами соціального порядку, влади та регулювання поведінки. М. Вебер визначав державу через монополію на легітимне насильство, тобто як інституцію, що здійснює верховний контроль над застосуванням сили. М. Фуко поглибив розуміння контролю, описавши *дисциплінарну владу* та *нагляд* як ключові технології модерного суспільства. За Фуко, в інституціях (в'язницях, казармах, школах) виробляються "слухняні тіла", придатні для потреб економіки, політики і війни індустріальної доби. Постійний нагляд і нормування поведінки стають способом "вбудувати" індивіда в бажані рамки – і цим забезпечити контроль над популяцією. В сучасних державах контроль реалізується як через примусові засоби (право, поліція, армія), так і через біовладу (за Фуко) – тобто управління цілими масами людей через політику охорони здоров'я, демографічні заходи, маніпуляцію інформацією тощо. У. Бек відзначав тенденцію до "превентивної безпеки" у суспільстві ризику, коли владні інституції розширюють контроль заради відвернення гіпотетичних загроз (наприклад, посилення поліцейського нагляду задля боротьби з тероризмом). Загалом, контроль можна розуміти як спробу суспільства (через інституції) забезпечити передбачуваність і безпеку, обмежуючи певні дії індивідів.

Війна традиційно супроводжується посиленням соціального контролю. Держава в умовах війни вводить режими надзвичайного стану чи воєнного

стану, що дає їй розширені повноваження над громадянами і ресурсами. Це проявляється у цензурі (контроль за інформаційним простором, заборона ворожої пропаганди), у війсьній цензурі медіа; у впровадженні комендантської години, блокпостів, перевірок документів – тобто фізичному контролю простору і переміщень. Посилюється цифровий нагляд: спецслужби відстежують комунікації для виявлення диверсантів, використовуються камери спостереження, системи розпізнавання облич для контртерористичних операцій. З одного боку, такий контроль виправдовується потребою безпеки – війна вимагає швидкого виявлення і нейтралізації загроз, підтримання дисципліни в армії та тилу. З іншого боку, виникає ризик *"нормалізації"* надмірного контролю: суспільство звикає до обмежень прав, а владні структури можуть зловживати ними. Цікаво, що воєнна організація дисциплінує не лише солдатів, а й усе суспільство, підкоряючи його війсьній логіці (через риторику "оборони нації" тощо). У сучасній війні технології дозволяють впровадити ще глибший контроль – наприклад, шляхом кібернагляду за соцмережами, використання big data для відстеження "нелояльної" поведінки. Водночас воєнний час мобілізує і дисциплінує громадян: висока патріотична свідомість спонукає людей добровільно підкорятися правилам (не фотографувати позиції, доповідати про підозрілих осіб), що є проявом внутрішнього соціального контролю через спільні цінності.

Дизайн соціальних технологій у період війни часто зміщується в бік посилення контрольної функції. Управлінські системи набувають більшого компоненту моніторингу: наприклад, впроваджуються реєстри переміщених осіб, системи пропусків і посвідчень для контролю мобільності населення, цифрові платформи для відстеження надання гуманітарної допомоги (щоб уникнути зловживань). Метрики оцінки ефективності таких технологій включають показники безпеки і порядку – рівень злочинності, кількість успішно попереджених диверсій, рівень виконання розпоряджень населенням. Влада використовує соціотехнічні рішення для інформаційного

контролю: системи аналізу соціальних мереж дозволяють виявляти фейкові вкиди або панічні настрої та оперативно реагувати. Однак водночас демократичне суспільство повинно закладати у технології запобіжники від надмірного контролю – механізми підзвітності, громадський нагляд, шифрування приватних даних. У післявоєнний період важливо переорієнтувати соціальні технології з воєнної логіки контролю на логіку відкритості та сервісності. З точки зору соціології, довготривалий баланс між свободою та контролем визначить, наскільки успішно суспільство повернеться до нормального функціонування. Отже, категорія контролю впливає на архітектуру соціальних систем: під час війни акцент зміщується на керованість і безпеку, що проявляється у відповідних індикаторах і алгоритмах дії соціальних технологій.

3.5. Ресурси

Ресурси – одна з фундаментальних категорій соціального аналізу, що охоплює все, що може бути мобілізоване для досягнення цілей або забезпечення влади. П. Бурд'є розширив поняття ресурсів через концепт *капіталів*: окрім економічного капіталу (матеріальних ресурсів), важливими є культурний капітал (освіта, знання), соціальний капітал (зв'язки, довіра) та символічний капітал (престиж, легітимність). У суспільстві ресурси розподілені нерівномірно, визначаючи структуру влади і привілеїв. Так, за Бурд'є, класи відрізняються обсягом і структурою капіталів: домінантні групи контролюють більше інституційних ресурсів і можуть конвертувати один вид капіталу в інший (наприклад, освітній в економічний). Теорія ресурсної мобілізації показує як соціальні рухи отримують і використовують ресурси для колективної дії – цей підхід можна застосувати і до держави або суспільства під час війни. Таким чином, ресурси – це не тільки матеріальні блага, а й людські (населення, знання, навички), організаційні (інституції, інфраструктура) та моральні (символи, ідеї, що мотивують) складові, які можна спрямувати на досягнення мети.

Війна поглинає величезні обсяги ресурсів і одночасно потребує їх швидкої переалокатії. Держава змушена перенаправити економічні ресурси на військові цілі: бюджет витрачається на оборону, військову техніку, забезпечення армії. Людські ресурси мобілізуються через призов чи формування добровольчих підрозділів; кваліфіковані кадри (медики, інженери) переходять до критично важливих секторів. Відбувається трансформація ринку праці – частина людей йде на фронт, інші забезпечують тил, що змінює професійну структуру. Соціальний капітал (мережі взаємодопомоги, довіра) також стає ресурсом: згуртоване суспільство здатне акумулювати більше підтримки для армії. Символічні ресурси – такі як національна ідея, героїчні наративи – мобілізуються для підтримки морального духу. Війна загострює конкуренцію за *зовнішні ресурси*: країна шукає міжнародну допомогу, союзників, озброєння. У той же час, зростає ризик виснаження ресурсів: економіка страждає від руйнувань, трудові ресурси скорочуються через міграцію і втрати, інфраструктура пошкоджується. Соціологічно ці процеси можна описати як формування *воєнної економіки і воєнного розподілу благ*: держава може вводити нормування продовольства, контроль цін, перерозподіл власності (реквізиція майна для армії). Поле війни породжує і специфічні форми капіталу – наприклад, військовий капітал, що включає організаційні навички та фінанси, необхідні для ведення бойових дій. Контроль над ресурсами стає стрижнем воєнної стратегії; нерідко конфлікти розглядають як "війни за ресурси" (території, нафту, воду). Для суспільства актуальним стає раціональне використання і резервування ресурсів – від енергоносіїв до волонтерської допомоги – щоби витримати тривалий конфлікт.

Управління ресурсами під час війни – це не лише питання організації та контролю, але й складна соціальна технологія, що переплітає стратегічне планування, оперативну гнучкість і морально-етичні вибори. У цей час важливою стає не тільки ефективність розподілу ресурсів, а й здатність адаптувати системи до змінюваних умов. У зв'язку з цим постає парадокс:

чим більше технологій та планів існує для контролю над ресурсами, тим складніше утримати рівновагу між централізованим управлінням і необхідною гнучкістю, яка дозволяє швидко реагувати на нові виклики.

З одного боку, з'являються інтегровані інформаційні системи для моніторингу матеріальних ресурсів, такі як електронні платформи для обліку гуманітарної допомоги та логістичні системи для відстеження постачань до фронту. Їхній ефективний функціонал зводиться до кількох базових показників – швидкість постачання, мінімізація втрат і крадіжок, а також рівень задоволення пріоритетних потреб. Як показують дослідження волонтерських ініціатив, це дійсно значно підвищує ефективність у кризових умовах обмежених ресурсів. Однак тут виникає парадокс: чим більш стандартизованими стають ці технології, тим більше необхідно враховувати їх адаптивність до специфічних локальних умов, що потребує вміння оперативно змінювати алгоритми прийняття рішень.

З іншого боку, соціальні технології включають етапи пріоритезації ресурсів. Важливу роль у цьому відіграють спеціалізовані координаційні штаби, які вирішують, які саме групи чи території отримають допомогу першочергово. Для цього використовуються дані про вразливість населення та поточну бойову ситуацію, що забезпечує раціональність та цілеспрямованість розподілу ресурсів. Проте, чи не є це парадоксом, що надзвичайно важлива для життєзабезпечення частина ресурсу раціоналізується і стандартизується, при цьому відсутність гнучкості в цій системі може призвести до уповільнення рішень у критичних ситуаціях?

Третім аспектом є стимулювання інновацій у сфері управління ресурсами, що є ще одним парадоксом в умовах війни: необхідність швидко адаптуватися та надавати допомогу сприяє розвитку гнучких підходів, таких як застосування так званих agile-методів в гуманітарних проєктах. Це дозволяє волонтерським ініціативам оперативно підлаштовуватися під зміни на фронті, перекидати ресурси та коригувати стратегії. У цьому контексті

соціальні технології стають важливими інструментами, що вимірюються через адаптивність, здатність до швидкої реорганізації та можливість змінювати напрямок допомоги в залежності від змін на полі бою. Однак це, знову ж таки, викликає парадокс: на одному рівні технології забезпечують гнучкість, а на іншому – є ризик хаотичної і надмірної зміни планів, що ускладнює контроль за виконанням.

Отже, категорія ресурсів у воєнний період є тісно пов'язаною з соціальними технологіями стратегічного менеджменту, які визначають логіку планування, обліку та контролю. Вони формують ту смислову матрицю, яка дозволяє суспільству витримати навантаження війни, максимально ефективно використовуючи обмежені ресурси. Проте тут виникає інший парадокс: чим більше уваги приділяється оптимізації ресурсів через технології, тим більша відповідальність за забезпечення їхнього раціонального використання та своєчасне переорієнтування в разі змін. Вимірювання успіху соціальних технологій у цій сфері залежить від здатності максимізувати віддачу від наявних ресурсів і одночасно мінімізувати втрати, не забуваючи при цьому про етичні, моральні та практичні межі, що визначають ефективність управлінських рішень у воєнному контексті.

3.6. Соціальна солідарність

Солідарність у війні є важливим елементом соціальних технологій, що сприяє єдності нації як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні. Соціальні технології, орієнтовані на управління солідарністю, допомагають спрямовувати колективну енергію на вирішення соціальних проблем, мобілізацію ресурсів і відновлення суспільства після кризи. Розвиток і підтримка солідарності через соціальні технології – це не тільки важливе завдання для урядів і соціологів, але й критичний фактор, що визначає стійкість і спроможність суспільства витримати труднощі війни та відновлення.

Солідарність є ключовою категорією соціології, оскільки вона описує той рівень згуртованості та єдності, що об'єднує людей у суспільстві, зокрема у складні та кризові моменти. Цю категорію можна трактувати як той соціальний клей, що об'єднує індивідів у спільноти, формуючи міцні зв'язки, що дають суспільству можливість адаптуватися до змін. Теорія Т. Парсонса також підкреслює важливість соціальної солідарності як передумови стабільності системи. Він зазначає, що високий рівень соціальної згуртованості дозволяє суспільствам ефективніше реагувати на виклики, такі як соціальні або економічні кризи, чи навіть війна. Натомість, розпад солідарності може призвести до аномії – стану, коли соціальні норми і зв'язки слабшають або повністю руйнуються, що є підґрунтям для хаосу й соціальної дезорганізації. Дюркгайм, спостерігаючи за високим рівнем самогубств у періоди соціальної кризи, зазначив, що антисоціальні тенденції зростають, коли зникає соціальна інтеграція. Проте він зауважив парадокс: у періоди великих народних війн, які зазвичай спричиняють руйнацію і відчуття безнадії, рівень самогубств різко падає. Це можна пояснити тим, що війна спричиняє потужне колективне піднесення, коли люди відчувають єдність і сенс спільної мети, що дозволяє соціальним зв'язкам зміцнитися.

Війна є однією з найбільших екстремальних ситуацій, яка зазвичай стає каталізатором соціальної солідарності. В умовах зовнішньої загрози суспільства часто здатні забути про свої внутрішні розбіжності та об'єднуватися задля досягнення спільної мети. Як показують як історичні приклади, так і сучасні спостереження, війна виступає потужним фактором соціальної згуртованості. Цей феномен можна назвати формуванням нового рівня горизонтальної солідарності, де люди самоорганізуються, допомагають одне одному, незнайомі раніше люди стають одnodумцями за спільним досвідом. Такий тип солідарності є результатом спільного переживання кризової ситуації, в якому кожен готовий долати труднощі заради майбутнього суспільства. Зі зростанням рівня небезпеки також посилюється взаємна довіра не тільки між людьми, але й до інституцій, таких

як армія, уряд, гуманітарні організації. Соціологи відзначають зростання довіри до військового керівництва, що також є важливим аспектом соціальної солідарності, оскільки з'являється лояльність до спільних інститутів і відчуття загальної відповідальності.

Позаяк солідарність у воєнному суспільстві є не фіксованим станом, а динамічною конфігурацією соціальних зв'язків, тривалість конфлікту неминуче зумовлює її структурну трансформацію. Проходячи етапи мобілізаційного піднесення, суспільство поступово стикається з викликами внутрішньої диференціації – розшаровуючись за досвідом участі, ризику й витрат. Вибудовуючись на первинній єдності, зумовленій спільною загрозою, солідарність з часом трансформується у поле змагання за символічне визнання, ресурси й моральну легітимацію дії.

Диференціюючись між фронтом і тилом, мобілізованими та цивільними, постраждалими й надавачами допомоги, суспільство починає продукувати асиметричні уявлення про "справжню участь" і «легітимне страждання», що, будучи інституційно не врегульованими, здатні підточити колективну інтеграцію. Так, з одного боку, зберігається риторика єдності, з іншого – зростає соціальна напруга, породжена нерівномірним розподілом зусиль, уваги та підтримки. Перетікаючи з етапу мобілізації в етап постійної напруги, солідарність проходить процес реартикуляції, змінюючи свою форму (але не обов'язково зникаючи).

Загалом, війна підвищує внутрішню інтеграцію на певний період. Багато досліджень підтверджують висновок Дюркгайма, що війна стимулює підвищену солідарність всередині нації. Це також спостерігалось в Україні після 2022 року, коли рівень злочинності різко знизився в перші місяці війни [Воронцов А. В., (2022): с.69-71], що можна інтерпретувати як наслідок зростання спільної моралі та згуртованості суспільства.

Міжнародна солідарність також відіграє важливу роль у війні. Інші країни і народи демонструють емпатію до постраждалих, об'єднуючись для надання допомоги. Відчуття глобальної гуманітарної спільноти також сприяє зростанню солідарності, допомагаючи тим, хто переживає труднощі. Підтримка з боку інших країн стає потужним ресурсом для забезпечення стійкості нації, а діаспори відіграють важливу роль у зборі коштів та наданні гуманітарної допомоги. У воєнних умовах соціальні технології стають важливим інструментом для підтримки і спрямування солідарності в конструктивне русло. Одним із головних завдань у цьому контексті є ефективне використання волонтерства і самоорганізації громадян. Уряди та інституції створюють умови для громадян, щоб ті могли активно реалізувати свою солідарність через волонтерські ініціативи, що стають критично важливими в умовах обмежених ресурсів. Платформи координації волонтерів, краудсорсингові системи для вирішення соціальних проблем є невід'ємною частиною соціальних технологій війни. Ці технології не тільки допомагають організувати допомогу, але й збільшують прозорість та ефективність дій, що є важливим фактором у кризовий час.

Метрики для оцінювання успіху таких ініціатив включають кількість волонтерських груп, обсяг наданої ними допомоги, швидкість реагування на запити, що допомагає забезпечити ефективність дій у реальному часі. Окрім цього, важливим є комунікаційний аспект: інформаційна політика, спрямована на підтримку морального духу та зміцнення єдності, активно використовує масові комунікаційні технології. Офіційні звернення, кампанії в соцмережах і медіа-кампанії формують образ спільної боротьби і визнання внеску кожного громадянина.

Після завершення активних бойових дій соціальні технології зможуть перетворити воєнну солідарність на ресурс для відбудови. Це включає залучення громадян до процесів прийняття рішень, відновлення економіки, а

також реінтеграцію ветеранів і підтримку постраждалих, щоб зберегти рівень солідарності не лише в контексті боротьби з ворогом, але й у післявоєнний період.

Розділ 4. Кабінетне дослідження застосування соціальних технологій у системах МіО

Цей розділ присвячено реконструкції логіки та обґрунтуванню методологічного дизайну контент-аналітичного дослідження, покликаною перевірити і водночас конкретизувати розроблені теоретичні підходи до аналізу соціальних технологій у практиках моніторингу й оцінювання, застосовуваних в умовах війни. У центрі уваги – виявлення латентної логіки соціальної дії, що вбудована в індикатори та показники, які використовуються для управління гуманітарними, правозахисними та інституціональними інтервенціями у сфері підтримки постраждалих від воєнних дій. Зокрема, аналізу піддаються системи моніторингу та оцінювання програм і проєктів, що функціонують в умовах воєнної нестабільності в Україні. Це дозволяє не лише підтвердити теоретичні положення, а й визначити практичні особливості впровадження СТ у реальних управлінських і програмних процесах.

Варто зауважити, що параметри як категорії стратегічного рівня безпосередньо не фіксуються в аналізованих логфреймах чи проєктній документації. Це є цілком очікуваним, адже логіка функціонування локальних організацій громадянського суспільства не передбачає оперування концептуально-узагальненими рамками, які властиві макрорівневому плануванню або політичному програмуванню. Оскільки параметри – це аналітичні утворення стратегічного рівня, вони не мають прямої формалізації у партнерів чи субгрантерів, що діють локально. У діяльності ОГС, що функціонують у межах воєнного реагування, подібні категорії зазвичай не експлікуються. Вони імпліцитно присутні як загальні вектори дії або ідеологічні горизонти, що задають зміст індикаторів і показників, але не фіксуються як самостійні аналітичні одиниці. У цьому сенсі реконструкція параметрів здійснюється постфактум: через інтерпретацію логіки індикаторної мови й обґрунтування того, яким чином локальна організаційна

практика вписується в ширші нормативні, стратегічні й етичні контексти. Параметри, в цьому сенсі, радше задають загальні вектори інтервенцій, ніж слугують безпосередніми операційними орієнтирами. Їхня присутність у практиках МіО є латентною – вони проявляються не як формалізовані структурні одиниці, а як смислові контексти, в яких показники та індикатори набувають значення. Тому у межах цього дослідження параметри реконструюються ретроспективно – шляхом інтерпретації структурної логіки показників і індикаторів, – як опосередковані, але концептуально визначальні орієнтири програмної дії.

Об'єктом дослідження виступає соціотехнічна система управління проектною діяльністю, орієнтованою на вразливі категорії населення, зокрема через процедури моніторингу та оцінювання. Предметом – структурна композиція показників і індикаторів як інструментів верифікації соціального впливу, а також їх типологічна прив'язка до певних форм соціальної раціональності. Методологічна конструкція дослідження передбачає якісний і типологічно-інтерпретативний контент-аналіз. Дизайн дослідження:

- квалітативний аналіз через кабінетне дослідження
- одиниці аналізу: логфрейми, плани МіО, донорські вимоги - закритий доступ
- дослідницький фокус: ОГС, які працюють із вразливими групами у зоні конфлікту - ресоціалізація, реабілітація, гуманітарна допомога, економічне насаження, програми захисту від ГЗН, демінування територій

Усього було проаналізовано 32 одиниці: 17 показників і 15 індикаторів (див. Додаток А. *Кодувальна матриця*). Вибірка сформована з актуальних прикладів аналітичної, звітної й нормативної документації громадських та державних організацій, що реалізують проекти з гуманітарного реагування у 2022–2024 роках. Відібрані одиниці аналізу репрезентують широкий спектр

тематик – від мобілізації інституційних ресурсів до персоналізованої психосоціальної підтримки, – і є релевантними для моделювання інституціоналізованої логіки реагування на війну. На перший погляд, ці одиниці містять доволі нейтральні формулювання: кількість осіб, що отримали послуги; відсоток задоволеності; обсяги залучення; кількість підготовлених кадрів тощо. Проте за цією емпіричною формою криється глибока соціальна структура. Кожен показник – це не лише управлінський інструмент, але й концептуальне вікно в логіку соціальної дії.

Зокрема, в аналізі показника "# жінок, дітей, ВПО, чоловіків з травмою, які отримали міжсекторальні послуги мобільних бригад", ми бачимо не просто облік наданих послуг. Йдеться про впровадження багатокомпонентної логіки реагування, в якій мобільність, персоналізація допомоги та міжсекторальність утворюють нову парадигму соціальної підтримки. Такий показник акумулює одразу кілька типів соціотехнологічної раціональності: технології обліку, стратегічної видимості та верифікації впливу.

Аналогічно, індикатор "% жінок і дітей, що повідомляють про покращення добробуту після отримання допомоги" є формально кількісним, але семантично глибоко ціннісним. Він свідчить не лише про ефективність інтервенції, але й про її відповідність принципам гідності, добробуту, етичної дії. Тут проявляється технологія деліберації – через акцент на голосі бенефіціара як джерелі легітимації впливу.

Кожну одиницю аналізу було кодифіковано за трирівневою концептуальною рамкою:

- категорія – ключові семантичні маркери, що фіксують змістову домінанту показника;
- субкатегорія – соціальні сфери чи проблемні поля, в межах яких розгортається дія;

- субсубкатегорія – ціннісні орієнтації або символічні коди, через які фіксується соціальна легітимність або етична доцільність інтервенції.

Відповідно до дослідницького завдання – перевірки концептуальних підходів до соціальних технологій – для кожної одиниці було здійснено оцінювання за шістьма типами соціотехнологічної раціональності, які інтерпретуються як механізми репрезентації, легітимації й операціоналізації соціальної дії. До таких належать:

1. технології обліку та процедурної раціоналізації – втілення формального контролю, кількісного виміру та процедурної відповідності;
2. технології верифікації соціального впливу – орієнтація на трансформаційні ефекти та зміну життєвих обставин бенефіціарів;
3. технології етики та деліберації – акцент на довірі, інклюзії, гідності, суб'єктності як складових соціальної легітимності;
4. технології рефлексивного управління – відображення зворотного зв'язку, гнучкого планування, адаптивності інституцій до складної реальності;
5. технології стратегічної видимості – інструменти комунікативної мобілізації, публічної артикуляції проблем та реакції на них;
6. технології нормативної синергії – координування інституційної взаємодії на основі стандартів, норм, політик і міжорганізаційних рамок.

Оцінювання здійснювалося за шістьма визначеними типами технологій за шкалою від 0 до 5 балів, де "0" позначає повну відсутність ознаки, а "5" – її провідну роль у структурі показника / індикатора. Сукупна технологічна насиченість обчислювалася за формулою: $\sum \text{балів} / 30 \times 100\%$. Це дозволило кількісно виміряти рівень концептуального навантаження

кожної одиниці у термінах соціотехнологічної складності. Провідна технологія визначалася як та, що мала найвищий бал у структурі показника.

Окрему увагу було приділено логіці розподілу типів технологій між показниками та індикаторами. Зафіксовано, що в індикаторах (які здебільшого мають кількісний характер) домінують технології обліку, тоді як в показниках, орієнтованих на якісні інституційні процеси впливу, частіше простежується етична та рефлексивна логіка. Також відзначено, що в межах низки показників наявне нашарування¹ одразу кількох типів – що свідчить про склад(е)ну організацію соціального впливу як феномену. Багато з аналізованих показників, як-от "Кількість зниклих безвісти, чиї інтереси представлені в правових процедурах" або "Відкриття кримінальних проваджень...", демонструють ще один ключовий вектор – перехід від гуманітарної логіки до логіки правозахисту та інституційного впливу. Таким чином, у МіО все частіше простежується не лише логіка допомоги, але й логіка правової дії, де держава та громадські організації фігурують як суб'єкти із зобов'язаннями.

Ці приклади свідчать, що індикаторна мова в умовах війни виконує три паралельні функції: 1) структурування операційної дії; 2) фіксацію ціннісного порядку; 3) репрезентацію стратегічної перспективи. Важливо, що в більшості одиниць аналізу простежується тенденція багатшаровості: один і той самий показник може одночасно бути інструментом обліку, платформою для мобілізації (через публічну візуалізацію проблеми), а також полем етичного позиціонування (через наголос на постраждалих як активних суб'єктах).

---

¹ Наприклад, показники, що вимірюють надання гуманітарної допомоги, можуть поєднувати технології обліку (для вимірювання обсягів допомоги) та технології етики та деліберативності (для оцінки ефективності з точки зору моральних цінностей).

У контексті соціотехнологічної типології це проявляється у значній кількості показників, які водночас містять ознаки одразу кількох типів раціональності. Наприклад, одиниця аналізу "Сильне громадянське суспільство формулює пріоритети та скарги постраждалих від війни громад" демонструє не лише етичну логіку (через акцент на адвокації прав), але й технологію нормативної синергії – через взаємодію між владою та ОГС.

Аналіз також виявив, що показники, спрямовані на інституційну зміну (наприклад, "створення консультативно-дорадчих органів при органах влади") акумулюють високий рівень стратегічної насиченості: вони не просто фіксують результат, а інституціоналізують нові форми взаємодії між державою та громадськістю.

Особливої уваги заслуговує категорія індикаторів, що стосуються тематики зниклих безвісти. Тут переважають технології етики, деліберації, нормативної синергії та рефлексивного управління. Наприклад, показник "кількість бенефіціарів, які отримали допомогу у зв'язку з проблемами зниклих безвісти" не лише ілюструє масштаби залучення, але й функціонує як показник соціальної справедливості – відображає здатність держави і ОГС діяти у відповідь на глибокі моральні травми війни.

Загалом, кількісний розподіл балів дозволив зафіксувати цікаву закономірність: найбільше одиниць мають високий рівень технологічної насиченості (понад 60%). Це свідчить про те, що логіка сучасного моніторингу не є формальною чи виключно процедурною. Навпаки – вона все більше включає смислові, політичні, етичні компоненти. Іншими словами, система МіО перетворюється на інструмент стратегічної дії, що забезпечує не лише контроль, але й нормативне структурування простору реагування.

Отже, що індикатори не лише вимірюють реальність, а її формують. Вони функціонують як актанти (в термінах акторно-мережевої теорії), які

вписані у ланцюжок рішень, взаємодій, ресурсів, смислів. Саме тому дослідження показників і індикаторів потребує не лише статистичної обробки, а й глибокої соціологічної інтерпретації.

Крім того, виявлена емпірична закономірність: у проєктах, що фінансуються міжнародними донорами, відчутна тенденція до заміщення гуманітарної риторики риторикою відновлення, захисту, безпеки, адвокації. Таким чином, запропонований методологічний підхід до аналізу індикаторів і показників дозволив виявити, що різні форми соціального знання та організаційної практики дійсно кристалізуються у мові моніторингу та оцінювання. Показники тут постають не лише як інструменти контролю, а як вираз символічної політики інституцій, що конструюють видиме поле соціальної дії у час війни. У цьому сенсі перевірка концептуальних підходів до соціальних технологій не лише підтверджена, а й емпірично розгорнута у багатокomпонентну типологію реактивних і проактивних механізмів впливу.

ВИСНОВКИ

Як соціальний стан, війна не лише дестабілізує сталі форми взаємодії, а й водночас каталізує виникнення нових організаційних конфігурацій, епістемологічних режимів і механізмів впливу. У цій роботі соціальні технології були розглянуті не як сукупність інструментів чи операційних засобів управління, а як спосіб організації соціальної дії в умовах кризової нестабільності. Особливий акцент зроблено на практиках моніторингу й оцінювання, які стали ключовим аналітичним полем у діяльності організацій громадянського суспільства та міжнародних програм, спрямованих на подолання гуманітарних викликів, породжених війною.

Одним з основних досягнень дослідження стало обґрунтування соціальних технологій як складових структурного устрою дії, що в умовах війни не лише відображають, а й формують нову соціальну онтологію. Моніторинг і оцінювання постали як не просто інструментальні компоненти управління, а як репрезентативні механізми, що кристалізують у собі цінності, пріоритети та ідеологічні установки гуманітарного, правозахисного і безпекового дискурсів. Через ретельний контент-аналіз логфреймів, індикаторів та показників було виявлено, що індикаторна мова є носієм латентних параметрів, які не завжди фіксуються у програмній документації, але водночас детермінують архітектуру соціального впливу.

Аналізуючи параметри, що реконструюються на основі контенту програмної документації, було встановлено, що стратегічна логіка проектної дії дедалі менше тяжіє до фрейму "гуманітарної допомоги" як автономного імперативу. Натомість у фокусі – довготривалі стратегії соціального відновлення, інституційної стійкості, правозахисної інфраструктури, безпекової децентралізації. Це зрушення зафіксоване як у мовній структурі індикаторів, так і в логіках побудови програм: на зміну підходу, орієнтованому на термінову допомогу, приходить орієнтація на

впровадження механізмів сталого впливу, здатних забезпечити життєздатність громад у середньо- та довгостроковій перспективі.

Сукупність стратегічних параметрів, що були реконструйовані в ході дослідження, сформувала матрицю соціальної дії, яка охоплює шість основних вимірів: мобілізацію, вразливість, інклюзію / виключення, контроль, ресурси, солідарність. Кожен із цих параметрів функціонує як репер у просторі соціотехнічного реагування. Параметр мобілізації дозволяє осмислити, яким чином соціальні технології активізують ресурси та суб'єктність; вразливість – яким чином вони ідентифікують зони ризику й розподіляють захист; інклюзія – як вбудовується логіка участі; контроль – які форми нормалізації й дисциплінування реалізуються через індикаторну мову; параметр ресурсів – як здійснюється розподіл і легітимація матеріальних і нематеріальних активів; а солідарність – як підтримується символічна єдність і емоційна інтеграція.

Методологічне завдання реконструкції логіки соціальних технологій у кризовому контексті реалізовано через розробку типології соціотехнологічної раціональності. Визначено шість типів, кожен з яких репрезентує окрему логіку соціальної дії та організаційної побудови: технології обліку, верифікації, етики, рефлексивного управління, нормативної синергії та стратегічної видимості. Ця типологія дозволила кодифікувати кожен одиницю аналізу – показник або індикатор – відповідно до того, які форми впливу в ній превалюють.

У процесі контент-аналізу було емпірично підтверджено, що навіть у надзвичайно складному та фрагментованому середовищі воєнного проєктного менеджменту індикатори зберігають функцію не лише вимірювального інструменту, а й соціального повідомлення. Вони «розповідають» не лише про те, що сталося, а й про те, якими бачаться ідеальні моделі реагування. Особливо це проявляється в категоріях, що вказують на моральні очікування, інституційну відповідальність, гідність

бенефіціарів, сталість впливу. Так, у низці проєктів, спрямованих на протидію гендерно зумовленому насильству або реінтеграцію ВПО, простежуються не тільки показники результату, але й чітко артикульовані вимоги до процедур деліберації, суб'єктності та участі.

Ще одним важливим результатом стало виявлення специфічного розподілу логік дії між показниками та індикаторами: у першій групі домінують етична, рефлексивна та стратегічна раціональності, тоді як індикатори тяжіють до процедурного обліку й верифікації. Така структурна асиметрія вказує на існування подвійної природи впливу: зовнішньо – стандартизованого, числового, інституційно узгодженого, але всередині – насиченого ціннісними, етичними, ситуативними змістами. Цей розрив має потенціал як для інновацій, так і для конфліктів: з одного боку, він дозволяє гнучко адаптувати індикаторну систему до реальності, з іншого – може породжувати напругу між технократичною логікою донорів і досвідом локальних виконавців.

Зміна фреймів допомоги, яка простежується в індикаторній мові, також засвідчує стратегічний злам у розумінні самого сенсу втручання. Якщо раніше допомога декларувалась як "гуманітарна", сьогодні дедалі частіше її формулювання базується на параметрах "стійкість", "інституціалізація", "комплексне реагування". Це означає, що міжнародні проєкти дедалі частіше мисляться не як рятувальні інтервенції, а як частини довготривалих політик відновлення, розбудови спроможностей, зміцнення локального самоврядування.

Таким чином, дослідження досягло всіх поставлених цілей та завдань:

1. Було здійснено теоретичний і емпіричний аналіз того, як МіО функціонує в проєктному середовищі ОГС в умовах війни. Доведено, що воно не є технічним чи нейтральним процесом, а є соціальною технологією, що структурує уявлення про ефективність, легітимність і

справедливість. Зокрема, індикатори й показники постають як осередки соціального значення, де стикаються донорські уявлення, локальні потреби, етичні вимоги й політичні контексти.

2. Опрацьовано корпус сучасної соціології, критичних теорій розвитку, акторно-мережевого аналізу, соціології війни. Виявлено, що концепти рефлексивного управління, етики турботи, індикаторної політики є надзвичайно релевантними для аналізу СТ у воєнному контексті. Встановлено, що найбільш плідним підґрунтям для розуміння СТ є поєднання фукіанського аналізу влади, бурдьєвської концепції символічного капіталу та латурівського підходу до агентності об'єктів.
3. Було сформульовано та обґрунтовано дизайн дослідження, який спирається на якісний контент-аналіз, трирівневу кодувальну матрицю та типологію соціотехнологічної раціональності. Визначено одиниці аналізу, побудовано вибірку, розроблено критерії оцінювання, що дозволили не тільки верифікувати гіпотези, але й отримати інтерпретативно глибокі висновки про структурні властивості СТ.
4. У категоріальному аналізі через призму соціології війни було здійснено переосмислення шести ключових параметрів. Виявлено, що війна не тільки загострює ці категорії, але й радикально трансформує їхню внутрішню структуру: наприклад, мобілізація виявляється не лише як суто ресурсне явище, але як символічна і моральна категорія; інклюзія – не лише як рівність доступу, а як перманентний процес (не)включення.
5. Концепція соціальних технологій, що базується на їхній нормативно-аналітичній і владерозподільчій функції, була підтверджена через емпіричне дослідження мовних і структурних аспектів індикаторів. Параметри, які не фіксуються формально, реконструюються як глибинні смислові орієнтири дії. Таким чином, гіпотеза про латентну, але дієву присутність стратегічних параметрів у системах МіО підтверджена.

У перспективі дана тема відкриває нові горизонти дослідження. Насамперед, доцільно звернутися до компаративного аналізу стратегічних параметрів у проєктах різних геополітичних регіонів – наприклад, порівняти індикаторні режими в Україні, Грузії, Іраку чи Судані. Це дозволить ідентифікувати універсальні та контекстуально-специфічні компоненти індикаторної політики. Крім того, потребує глибшого аналізу питання інтерналізації індикаторних уявлень у командах виконавців: як саме працівники ОГС переживають і транслують індикаторну мову, як вона модифікує практики та уявлення. Особливу увагу слід приділити деколоніальному та феміністичному аналізу індикаторів як носіїв "глобального північного" бачення, – що не вдалося відобразити у даній роботі. Корисними будуть дослідження, що поєднують критичну епістемологію з практиками спільнот: як локальні знання ідентифікують і трансформують ті форми МіО, які доносяться як універсальні. І, нарешті, перспективним є дослідження "темпоральності" індикаторів – як вони структурують час: що означає "довготривало", "стабільно" в умовах війни, що перетворює часову лінійність на поле постійної адаптації, а плинність і стабільність простору окреслює як привілей.

Отже, соціальні технології в умовах війни – це комплексна система нормативної регуляції, репрезентації та реконфігурації соціального простору. І саме тому вони потребують подальшого міждисциплінарного та соціологічного осмислення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бідак В. Я. "Соціальна вразливість населення України у фокусі зміцнення національної безпеки" – Регіональна економіка, 2023, №3(109).
2. Воронцов, А. В. (2022). Сучасний стан криміногенної ситуації в Україні: виклики часу. Вивчення криміногенної ситуації в Україні та прогнозування її подальшої динаміки (вплив воєнних факторів), 68–73.
3. Звіт ПРООН "Вплив війни на молодь в Україні – 2024".
4. Мазурик, О. (2015). Соціальний аудит як сучасна діагностична технологія: теоретико-методологічні засади дослідження, західний досвід, вітчизняні перспективи. Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія "Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи", (1148), 107–113.
5. Пересунько Т. (2020). Вплив соціальних технологій на розвиток соціальних підприємств/ XIII Міжнародна конференція студентів та молодих науковців "Соціологія і сучасні соціальні трансформації"
6. Пересунько Т., Сердюк Я., Хаврюченко Н. (2022). Практики МіО як інструмент підвищення ефективності соціальних проєктів. IV Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених "Традиції та новації у розвитку сучасної соціологічної науки: дослідження молодих вчених".
7. Пересунько Т., Сердюк Я. (2021). Специфіка оцінювання соціальних підприємств: соціально-технологічний вимір. III Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих вчених "Традиції та новації у розвитку сучасної соціологічної науки: дослідження молодих вчених".
8. Шаповал Н. "Слабким тут не місце: українська формула виживання" – Дзеркало тижня, 21.05.2025.
9. Шевченко, О. (2023). Розвиток громадянського суспільства в Україні в період війни. Наукові перспективи, 1(31).
10. Зубович А.В. Проєктний менеджмент волонтерських ініціатив під час війни: чинники успішності – магістерська робота, Харків, 2024 – значення волонтерства для стійкості суспільства.
11. Babbie E. R. (2020). *The Practice of Social Research* (15th Edition, International Edition). Wadsworth: Cengage Learning.
12. Bourdieu, P. (1986). *The Forms of Capital*. In: Richardson, J. (Ed.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*.
13. Callon, M. (1986). *Some elements of a sociology of translation: Domestication of the scallops and the fishermen*. In Law, J. (Ed.), *Power, Action and Belief*. London: Routledge.
14. Deleuze, G., & Guattari, F. (1987). *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
15. Durkheim, E. (1897). *Suicide*. New York: The Free Press.
16. Escobar, A. (1995). *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World*. Princeton University Press.

17. Eyben, R., Guijt, I., Roche, C., & Shutt, C. (2015). *The Politics of Evidence and Results in International Development*. Rugby: Practical Action Publishing.
18. Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: Selected Interviews and Other Writings, 1972–1977*. Pantheon Books.
19. Foucault, M. (1995). *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://archive.org/details/foucault-michel-discipline-and-punish-the-birth-of-the-prison-1977-1995>.
20. Glenn, E. N. (2010). Creating a Caring Society. *Contemporary Sociology*, 29(1), 84–94.
21. Grant, M. J., Sen, B., & Spring, H. (Eds.). (2013). *Research, Evaluation and Audit: Key Steps in Demonstrating Your Value*. Facet Publishing.
22. Jacobsson, K. (2012). Governing the European Union by Numbers: Technologies of Performance and Compliance. In: *The European Union and the Baltic States: Changing Forms of Governance*. Routledge.
23. Kapoor, I. (2008). *The Postcolonial Politics of Development*. Routledge.
24. Latour, B. (2005). *Reassembling the Social: An Introduction to Actor-Network-Theory*. Oxford: Oxford University Press.

Показники				Технологія					Технологічна насиченість			
Номер	Одиниця аналізу	Категорія	Субкатегорія	Субкатегорія	Субкатегорія	обліку та процедурної раціоналізації	верифікації соціального впливу	етики та деліберативності	рефлексивного управління	стратегічної видимості	нормативної синергії	Технологічна насиченість
1	Women and children at risk / girls	SBV, BPC, мобільні команди	Насильство, травми, інтег	Закмет гідність, інформативність		3	4	5	3	0	2	56,7%
2	Family members raising children or	Батьки, спільноти, діти з	психосоціальне здоров'я,	гідність, суб'єктивність, емоційна бе		1	4	5	3	0	1	46,7%
3	ГО «...»	що працює з медичною	зниття базові, допомога	підтримка сімей зниклих, і	піддатність, права людини, визна	2	3	4	3	3	5	66,7%
4	ГО «...»	більш ефективно та раку	зниття базові, військово	підтримка постраждалих і	піддатність, ефективність, турбота	5	3	4	3	2	2	63,3%
5	Надання експертної та цілісної д	комплексна допомога, ІСТ	доказова ефективність, м	доказова ефективність, м	доказова ефективність, м	2	3	4	3	2	5	63,3%
6	Розширення допомоги родинам з	допомога, родини зниклих	підтримка постраждалих,	піддатність, соціальний контракт		2	4	5	3	2	3	63,3%
7	Сильні громадські суспільства	громадянське суспільство	участі, адвокація, закмет	суб'єктивність, піддатність, демокра		1	3	5	3	2	4	60,0%
8	Защита комплексної роботи та над	національний парад, реалі	психосоціальна підтримка	гідність, самоорганізація, іннова		2	5	4	4	1	2	60,0%
9	Робота над інтегративними та гру	реабілітація, стигми, пс	психосоціальна підтримка	знання, довіра, адаптаційні		2	5	4	4	3	3	70,0%
10	ГО «...»	знає своє місце (на	психологічна допомога, ре	інституційна піддатність, ад	ефективність, піддатність, емоці	5	3	4	3	1	2	60,0%
11	Решити злиття у надавачі спадатіс	зниття правова, фінанс, ін	професійні практик, реалі	піддатність, розуміння, широк		3	4	4	5	1	2	63,3%
12	ГО «...»	наймає більше старобі	доступність послуг, ставіс	організаційна спроможніс	ефективність, відповідність, юрис	5	3	3	4	2	2	63,3%
13	Посилена OTC через піддатність	розвиток OTC	інституційна ефективність	прозорість, піддатність, адвока		4	3	3	5	2	2	63,3%
14	Адаптація технологій АПК (асистив	інновації, технології підтр	права осіб з інвалідністю,	гідність, суб'єктивність, гідність		2	4	5	4	3	3	70,0%
15	Защита роботи, яку виконає проєк	мада, пошуку зниття, під	комунікаційні інструменти	відкритість, проблеми, мобілізація		3	4	3	2	5	1	60,0%
Індикатори												
Номер	Одиниця аналізу	Категорія	Субкатегорія	Субкатегорія	Субкатегорія	Технологія						Технологічна насиченість
1	я жінок, дітей, ВПО, чоловіки з тр	SBV, мобільні команди	Закмет взаємних груп, до	справдливості, рівність, чутлив		5	3	3	2	0	2	50,0%
2	% Women and children at risk/ girls	SBV, ВПО, мобільні команди	Травма, психологічна під	Суб'єктивність, турбота, емоційна ві		0	3	5	4	0	0	40,0%
3	я працівників поліції, службовців, м	тренінг, SBV, чутливості,	інституційна адаптація на	людська гідність, компетентність,		4	2	4	3	1	3	56,7%
4	% of beneficiaries receiving quality	беніфіціарів, якісність послуг	доказова спрямована послуг	піддатність, добробут, повага до к		2	5	4	3	1	0	50,0%
5	я of adolescent girls with disabilities	піддатність і інвалідність, бе	ефективність, освіта і більш	закмет поліформованість, суб'єк		3	2	5	2	1	2	50,0%
6	Центр вказівно до Ресурсу надава	реєстр, надавачі, спільн	інституційна легітимність і	відповідність стандартам, форма		5	1	1	1	0	4	40,0%
7	Кількість зниття базові, які інте	зниття базові, правао	права людини, наслідки ві	справдливості, гідність, визна		3	2	3	2	2	5	56,7%
8	Решити інтеграція того, як OTC, як	доказова, координація, зн	максимізація спарти, пс	сперія, піддатність, ефективніс		2	5	5	3	0	1	46,7%
9	Відсоток учасників тренінгів, які по	тренінг, дослідження широк	якість націлені, сприйят	ефективність, відповідальність, р		4	2	1	1	5	0	43,3%
10	Кількість публікацій в Інтернеті та	публікації, соціальні	інформаційна, публічність	прозорість, інформативність, комуні		4	3	3	2	1	5	60,0%
11	Вартість комунікаційних процесів	розрахунок процесів	трансформ, піддатність, аво			4	3	3	2	1	5	60,0%
12	Решити інтеграція зниття аво	мада, реалізація, залучення	комунікацій, цифрова від	інформації, дал		2	4	3	3	5	1	60,0%
13	я кількості громад, підтриманих	підтримка громад, знит	праваої супорта, токсик	гідність, адвокація, соціальна с		5	4	4	2	2	3	66,7%

Матриця розміщена за посиланням:

https://docs.google.com/spreadsheets/d/1oqKHu_auZxuLO-BHT6t0Q6yCORxxF9BK-VMoYbLxB6I/edit?usp=sharing

Для отримання доступу з правом на перегляд, необхідно надіслати запит на електронну адресу: **t.peresunko.sota@gmail.com**, зазначивши наступну інформацію:

- ПІБ заявника
- Назву організації, яку представляє
- Посаду або роль у проєкті
- Мету запиту доступу (наприклад, ознайомлення з результатами, підготовка звіту, координація діяльності тощо)
- Контактну інформацію для зворотного зв'язку

Надання доступу розглядається індивідуально на підставі зазначеної інформації.

*Категоріальний аналіз понятійного апарату соціальних технологій
крізь призму соціології війни*

<i>Категорія СВ²</i>	<i>Визначення</i>	<i>Вплив на СТ³</i>
Мобілізація	Активне залучення ресурсів й індивідів	Формує стратегії комунікації, мотивації та координації дій
Вразливість	Підвищений ризик отримання соціальної шкоди / негативного соціального впливу	Спрямовує соціальні технології на захист, адаптацію, реабілітацію
Інклюзія / Виключення	Доступність / недоступність ресурсів	Визначає цільові аудиторії і методи залучення, корекції політик
Контроль	Регуляція поведінки та інформації	Застосовується у механізмах моніторингу, звітності, безпеки
Ресурси	Матеріальні, соціальні, інформаційні	Підґрунття для реалізації соціальних технологій
Соціальна солідарність	Взаємопідтримка і співпраця	Стимулює колективні дії, волонтерство, кооперацію

²..соціології війни

³ ..соціальних технологій